

**SOCIALINĖ INTEGRACIJA IR ŽMOGAUS SOCIALINĖ RAIDA PERMAINŲ
LAIKOTARPIU LIETUVOJE****BENAMIŲ GYVENIMO SĄLYGŲ TYRIMAS****2000 PHARE ACCESS PROGRAMA**

Projekto vykdytojas: Socialinės politikos grupė

Partneriai: Lietuvos teisės universitetas

Ekonomikos raidos centras (Bulgarija)

2003 m. balandžio–birželio mėnesiais pirmą kartą Lietuvoje buvo atlikta būsto neturinčių gyventojų apklausa. Socialinės politikos grupė inicijavo benamių gyvenimo sąlygų tyrimą ir parengė jo metodologiją. Tyrimo tikslas – įvertinti benamystės reiškinių ir jos priežastis, numatyti priemones benamių problemoms spręsti. Interviu atliko Lietuvos teisės universiteto Socialinio darbo fakulteto, Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto ir Vilniaus pedagoginio universiteto studentai. 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, šalyje priskaičiuojama užfiksuota 1250 benamių, per tyrimą buvo apklausti 606 benamiai.

PAGRINDINĖS TYRIMO IŠVADOS

- Absoliuti dauguma (77 %) benamių – vyrai, iš jų 51 % darbingo amžiaus (30–49 metų) asmenys. Jaunimas (iki 30 metų) tarp benamių sudaro nedidelę dalį (14 %), kas trečias (34 %) benamis yra vyresnis nei 50 metų.
- Dauguma benamių (91 %) yra vieniši asmenys. 57 % benamių turi vaikų, beveik 40 % šių vaikų yra jaunesni nei 18 metų amžiaus. Tačiau tik 5 % vaikų turinčių benamių vyrų ir 20 % moterų juos globoja patys.
- Benamės moterys pasižymi žemesniu išsimokslinimu: tarp jų didesnė pusė (55 %) turi pagrindinį (10 klasių) ir žemesnį išsimokslinimą. Tarp benamių vyrų daugiausia (62 %) asmenų yra su bendru viduriniu / spec. viduriniu išsimokslinimu.
- Trumpalaikiai benamiai, kurių benamystės trukmė mažesnė nei vieneri metai, sudaro 12 %, nuo vienerių iki penkerių metų – 28 %, nuo penkerių iki dešimties metų – 30 %, 10 metų ir daugiau – 25 %. 20 % respondentų būstą prarado iki 1990-ųjų, t. y. jų benamystės trukmė sudaro 13 metų ir daugiau. Ilgalaikių benamių grupė išsiskiria didžiausia niekada neturėjusių apmokamo darbo proporcija (18 %), tarp jų beveik kas antras (49 %) turi žemesnį nei vidurinį išsimokslinimą.
- Taigi, akivaizdu, kad sovietiniu laikotarpiu benamių sluoksnį formavo pirmiausia asmenys su labai žemu išsimokslinimu, neturintys profesinio pasirengimo, o dešimtajame dešimtmetyje tarp jų gerokai pagausėjo ir pakankamai aukštos kvalifikacijos bei išsimokslinimo asmenų.

- Absoliuti dauguma benamių (88 % vyrų ir 81 % moterų) praityje turėjo pakankamai aukšto statuso apmokamą darbą (kvalifikuoti darbininkai – 46 % vyrų ir 33 % moterų; apie 10 % vyrų ir moterų buvo specialistai, kūrybiniai darbuotojai arba turėjo savo verslą). Dabar pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis – atsitiktiniai uždarbiai ir išmalda.
- Per paskutinę savaitę iki apklausos vyrams pavyko vidutiniškai uždirbti 66,6 lito, moterims – beveik trečdaliu mažiau (46 litus); 18 % sakėsi nieko neuždirbę.
- Paskutinis būstas dažniausiai buvo prarastas dėl šeimyninių aplinkybių: išvarė sutuoktinis / sugyventinis, respondentų ar jų sutuoktinio (-ės) / sugyventinio (-ės) vaikai (25 %). 11,7 % benamių buto neteko dėl ekonominių priežasčių: pardavė, kad turėtų pinigų pragyvenimui, gražintų skolas, ar užstatė; 10 % buvo apgauti.
- Nakvynės namų paslaugos ir nakvynės vietų paklausa yra didesnė už pasiūlą, todėl respondentai nurodė kitas įvairias savo nakvynės vietas. Dažniausios yra šios: draugų bei pažįstamų namai (27 %), gyvenamųjų namų laiptinės (14 %), geležinkelio, autobusų stotys (14 %), gyvenamųjų namų rūšiai (9 %), avariniai arba negyvenami pastatai (8 %), pašiūrės, palapinės (7 %). benamių Po atviru dangumi nakvoti teko 10 %.
- Per paskutines keturias savaites 34 % benamių visada turėjo maisto. Tačiau 11 % iš viso neturėjo ko valgyti kelias dienas iš eilės, 32 % dažniau buvo alkani nei sotūs. Maistą pirkė 51 % benamių, 45 % maitinosi labdaros valgykloje.
- Socialinė parama benamiams labai reikalinga. 52 % respondentams reikia gyvenamosios vietos, 39 % – socialinės pašalpos. Tačiau 36 % visų apklaustųjų iš viso nesakė, jog jiems pastovaus ar laikino būsto problema yra aktuali (jie norėtų tik paramos pinigais, maistu ar pan.). Taigi gyvenimo būdą (kartu ir socialinį statusą) norėtų keisti tik kas antras benamis.
- Kuo ilgesnė benamystės trukmė, tuo didesnė dalis apklaustųjų negavo jokios socialinės paramos: tarp ilgalaikių benamių tokių buvo 25 % (moterų – net 34 %).
- Nepaisant labai sunkių materialinių gyvenimo sąlygų, tarp benamių daugiau optimistų nei pesimistų: beveik 40 % respondentų mano, jog jų gyvenimo situacija artimiausiu metu pagerės, o priešingos nuomonės laikosi 8 %. 59 % respondentų savo gyvenimo situacijos pagerėjimą sieja su darbo gavimu, daugiau nei trečdalis tikisi socialinės paramos.